

Mindennapi ügyek a tudományban

ÚJRATÖLTVE

A társadalomtudományi kutatások többsége mindig is az egyszerű emberek véleményeit és hétköznapi szokásait próbálta megmagyarázni, csoportosítani, közöttük összefüggéseket találni. Az utóbbi időben a hétköznapi élet egyre több elemét tematizálja a média- és kultúrakutatás, legyen szó divatról, fogyasztási, utazási vagy médiahasználati szokásokról, étkezési trendekről. Amellett, hogy érvényesülni látszik egy olyan tendencia, mely a jelenkor valóságát próbálja a tudomány nyelvén leírni, a hétköznapi életet a tudományos kutatások kereteként, *módszereként* is egyre szélesebb körben alkalmazzák: az *Újrátöltve. A mindennapi élet mint téma és mint keret* című tanulmánykötetből kiderül, a hétköznapi élet civil megfigyelőinek lejegyzései is jó alapot tudnak szolgáltatni egy korleíró munkának.

A Pécsi Tudományegyetem Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszéke 2014 októberében *Újrátöltve. A mindennapi élet mint téma és mint keret* címmel tartott konferenciát az ország ismert médiatudománnyal foglalkozó szakembereinek részvételével. A konferencián elhangzott előadásokat tartalmazó kötetet Bódi Jenő, Maksa Gyula és Szijártó Zsolt, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának oktatói szerkesztették.

A nyitó tanulmány, Császi Lajos *Doing the Lambeth Walk. A Mass Observation Project kezdetei* című írása egy olyan brit társadalomtudományos mozgalmat mutat be, amely a harmincas-negyvenes évek mindennapjait néhány profi antropológus és több ezer „civil” résztvevő megfigyelései, írásai, kommentárjai alapján kísérel meg leírni. A rendhagyó projekt célja egy olyan korkép létrehozása volt, melyben nemcsak a politika és a közélet legfontosabb kérdései, nemcsak a normák és szabályok, hanem a kor hétköznapi embereinek nehezen megfogható, valódi szokásai és gondolatai is lejegyződnek – mégpedig a kor embere, nem pedig (egyedül) a kor tudósának szemszögéből. Császi írása, melyben kiemelten foglalkozik egyetlen jelenséggel, a *the Lambeth Walk* nevű táncdivattal a második világháború küszöbén álló Angliában való elterjedésével kiválóan megalapozza a mindennapi élettel való tudományos foglalkozásról szóló kötetet. Hiszen egy olyan nagyszabású terepmunka sikereit és kudarcait ecseteli, melyben nemcsak a téma és a keret, de maguk a „kutatók”, a megfigyelők is a mindennapi élet szereplői voltak.

A könyv öt fejezete a mindennapi élet és a tudományos kutatások kapcsolatát négy szempontból közelíti meg. A *Mindennapok kutatása* című első fejezetben Császi tanulmánya mellett helyet kapott többek között Fejős Zoltán írása a modern, sorozatgyártásban előállított használati tárgyakhoz fűződő viszonyunkról, Szijártó Zsolt pedig, szintén a mindennapok tárgyainak témájánál maradva, a hétköznapiak materiális vonatkozásainak a kultúrakutatásban betöltött, korábban periférikus szerepéről, majd népszerű témává válásáról ír. Szijártó állítása szerint nemcsak a médiakutatás lett nyitott az utóbbi években a technikai médiumokkal való foglalkozásra, de a kultúrakutatás is elkezdett az anyagi kultúra felé fordulni. Méghozzá a tárgyaknak most már nemcsak szimbolikus jelentését hangsúlyozva,

hanem felismerve, hogy az azokhoz kapcsolódó „társadalmi-kulturális gyakorlatok elengedhetetlen alkotórészei” az anyagi világnak.

A kötet a média- és kultúrakutatás területének legaktuálisabb problémáival foglalkozik. A *Digitális nyomok* címet viselő tematikus egységben szereplő tanulmányok például a virtuális világban megélt mindennapokat, úgymint az archiválás új lehetőségeit, vagy az online térben történő gyász és emlékezés témáit dolgozzák fel. Glózer Rita *Hétköznapiság az új médiában. Tudások és autoritások az online felhasználói videókból* című írásában felhívja a figyelmet arra, hogy a médiakutatásban először az ezredfordulón népszerűvé váló valóságshow-k kapcsán fordultak a hétköznapi élet felé a kutatók. Glózer írásában ennek a folyamatnak a web 2.0-ban történő folytatásával foglalkozik példákon keresztül. Szerinte az internet világába beleszületett felhasználók, akik számára „a hálózati média magától értetődő, természetes közeg [...], az infotainment trendjének megfelelően szórakoztató formában osztanak meg a hétköznapi életben hasznos ismereteket” (168.). Glózer Rita írása azért is fontos része a kötetnek, mert arról a *demotikus és participatív* tartalomgyártásról és terjesztésről beszél, amelynek a működését az online marketingkommunikációval foglalkozó cégek régóta próbálják megérteni, hogy a hálózati alapon működő médiában rejlő lehetőségeket minél hatékonyabban kiaknázhassák.

A hétköznapi élettel témaként foglalkozó tanulmányok kaptak helyet a *Mindennapi gyakorlatok* című tartalmi egységben. Keszeg Anna a hétköznapi nem hétköznapi tereivel, kreatívan berendezett dizájnerlakásokkal foglalkozva ír arról, hogyan vált az otthon „a pihenés és a relaxáció tere” helyett „az egyéni ambíciók megélésének lehetőségévé” (93.). Az ebben a tematikus egységben helyet kapó tanulmányok témái között ott találjuk az étkezések szerepét a mindennapokban, az autó társasági térként betöltött szerepének, valamint az utazás és a fogyasztás általi önismeret-keresés kérdését.

A kötet két fejezetet is szentel a *Médiaműfajok, médiahasználatok* témájának. A tematikus egységben elsőként Anna Woźniak tanulmányát olvashatjuk, melyben hiánypótló kutatásról számol be: a lengyel vidéki lakosság körében vizsgálta a televíziós fogyasztási szokásokat és a befogadás szociokulturális hátterét. A feltáró és elemző munka célja az volt, hogy feloldja azt a sztereotípiát, miszerint a falvakban élő televíziós közönség „ízlése kiforratlan, az alacsony művészi színvonalú programokat kedvelik, és a médiatermékeket kritika nélkül fogyasztják” (230.). Terepmunkájának eredménye látszólag alátámasztotta a fenti sztereotípia egy részét, a falusi lakosság körében ugyanis a legsematikusabb televíziós műfajok termékei, a lengyel szappanoperák és teleregények voltak a legnépszerűbb műsortípusok. Woźniak azonban rámutat, hogy a teleregények kedvelése nem az egyszerű gondolkodásmódról tanúskodik, hanem hasonlóan a régi tündérmesékhez, ezeknek a sorozatoknak a cselekménye is a befogadók számára ismerős helyen, Lengyelországban játszódik, és a lengyel hétköznapiakból ismerős elemeket dolgoz fel. „Arra a következtetésre jutottam, hogy a televíziós sorozatok – napjaink tündérmeséi – megtanítanak, hogyan viselkedjünk a modern világban a régi szokások tiszteletben tartásával, és miként »használjuk« az ország vagy éppen a világ másik részéből származó hagyományokat, ha a helyi tradíció nem képes kellő magyarázatot

adni a társadalmi és kulturális változásokra” (234.). A tanulmány tehát a médiahasználat egyik eleme, a televíziós fogyasztási szokások mögötti motivációk újraértelmezésére is vállalkozik.

A televíziózási szokások témájánál maradva: Guld Ádám egy rendkívül aktuális és sokakat foglalkoztató témát mutat be, a Pécsi Tudományegyetemnek a Z generációs fiatalok televíziós szokásáról készült kutatását. Bár köztudott, hogy egyedül ez az a korcsoport, amely körében a televíziófogyasztást megelőzi az internethasználat, Guld Ádám kiemeli, hogy a televíziós piac számára jó hír lehet, hogy a kor emelkedésével az internet iránti érdeklődés rendszerint csökken a televízió javára.

A televíziózási szokásokkal foglalkozó tanulmányok sorát Gagy József esettanulmánya zárja: „milyen szerepe van egy idős, beteg ember életében annak a televíziónak, amely [...] immár harminc esztendeje közvetíti a média konstruálta valóságot a szobájába, hatásaiban pedig ott van a mindennapjaiban?” (254.) A kutatás témájául szolgáló harminc éves élettörténet különleges eset és lehetőség a tömegkommunikáció hatásának vizsgálatához, de a tanulmány ettől eltekintve is érdekes olvasmány.

A médiahasználatokkal foglalkozó második tematikus egység, a kötet záró fejezete főként a képregények és a bűnügyi regények mindennapokkal való kapcsolatáról szóló tanulmányokat foglal magában.

A kötetben helyet kapó huszonhét írás a mindennapi élet számos aspektusával foglalkozik, miközben reflektál a média- és kultúrakutatás trendjeire, változásaira. Bemutatja, hogyan kell szakszerűen és a tudomány előírásainak megfelelően hétköznapi témákhoz nyúlni, illetve azt is, hogyan lehet a hétköznapiakat a tudományos kutatás keretként alkalmazni. A témák sokszínűsége valamint a szerzők szakmai jártassága és elismertsége miatt könnyen lehet, hogy a kötet kézikönyvvé válik a fiatal tudósok számára, akiknek a kutatási témája valamilyen módon kapcsolódik a mindennapi élethez. (*Gondolat*)

KOVÁCS DOROTTYA

Felelős kiadó: IMRE LÁSZLÓ

Kiadja az Alföld Alapítvány megbízásából az Alföld szerkesztősége

Tipográfia: Kass János

Szedés, tördelés: Alföld szerkesztősége.

Nyomás: PIREHAB Nonprofit Kft. Nyomdaüzeme, Debrecen

Felelős vezető: Becker Norbert vezérigazgató

Index: 25 901 ISSN: 0401—3174

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 4024 Debrecen, Piac u. 68. Telefon és fax: (52) 412-626 — Postafiók száma: 4001 Debrecen 144. — Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. — Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlen a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Bp., VIII. ker. Orczy tér 1. tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp., 1900). További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu — Évi előfizetés 7200 Ft, félévi 3600 Ft. — Befizetéskor minden esetben kérjük feltüntetni az *Alföld* irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat nevét.